İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

Defterime yazıyorum • Yön bulma, kroki ve harita

Konum ve Yönler

• Konum, bir varlığın bulunduğu yerdir. Yön, bir yerin başka bir yere göre hangi tarafta olduğunu gösterir.

• Ana yönler kuzey, güney, doğu ve batıdır. Ara yönler kuzeydoğu, kuzeybatı, güneydoğu ve güneybatıdır.

• Yüzümüz doğuya dönükken solumuz kuzey, sağımız güney, arkamız batıdır. Pusula ile yönümüzü bulabiliriz.

Doğada Yön Bulma

• Güneş yaklaşık olarak doğudan doğar, batıdan batar. Bu noktalar mevsime göre değişir. Güneş'e doğrudan bakmayız.

• Düz zemine dikilen çubuğun gölge ucu işaretlenir. 15-20 dakika sonra ikinci işaret konur. İlk işaretten ikinciye çizilen çizgi yaklaşık batı-doğu yönünü gösterir. Batı solumuzda, doğu sağımızdayken önümüz kuzeydir.

• Türkiye'de Güneş'in gün içinde en yüksekte olduğu anda gölge en kısadır ve kuzeyi gösterir. Bu an her yerde saat 12.00 değildir.

• Kutup Yıldızı, Türkiye'den bakıldığında kuzeyi bulmaya yardımcı olur. Büyükayı'nın kepçesinin dış kenarındaki iki yıldızın arası, açık tarafa doğru yaklaşık beş kat uzatılarak bulunur.

• Pusulayı düz tutar, iğnesinin durmasını bekleriz. Kuzeyi gösteren ucuna göre diğer yönleri belirleriz. Metal eşyalardan uzak kullanırız.

• Yosunlar nemli ve gölgeli yerlerde büyür; her zaman kuzeyi göstermez. Karınca yuvaları da tek başına güvenilir değildir. Yönümüzü birden fazla yöntemle kontrol ederiz.

Kroki ve Harita

• Kroki, bir yerin kuşbakışı görünümünün göz kararı küçültülerek çizilmesidir. Kuşbakışı, yukarıdan bakıyormuş gibi görmektir.

• Krokide okul, park ve yol gibi önemli, sabit yerleri basit şekillerle gösteririz. Adlarını ve kuzey okunu ekleriz. Evimizin yolunu tarif ederken krokiden yararlanabiliriz.

• Harita, yeryüzünün tamamının veya bir bölümünün belirli bir oranda küçültülerek düzleme çizilmesidir. Bu küçültme oranına ölçek denir. Krokide kesin ölçek kullanılmaz.

• Haritayı okurken önce başlığına, yön okuna ve lejantına bakarız. Lejant, işaret ve renklerin anlamını açıklar. Kuzey oku yukarıysa sağ doğu, sol batı, alt güneydir.

• Fiziki harita dağ, ova ve akarsu gibi doğal özellikleri gösterir. Karalardaki renkler yükseltiyi belirtir; yeşil her zaman orman demek değildir.

• Siyasi harita ülke ve il sınırlarını gösterir. Komşu illeri öğrenmek için siyasi haritaya bakarız. Buradaki renkler yükseltiyi belirtmez.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

Defterime yazıyorum • Çevremiz, yer şekilleri ve hava

Doğal ve Beşerî Unsurlar

• Doğal unsurlar doğada oluşur: dağ, akarsu ve doğal göl. Beşerî unsurları insanlar yapar: ev, köprü, yol ve baraj.

• Yeryüzü şekilleri ulaşımı, yerleşmeyi ve tarımı etkiler. Çevremizi kullanırken suyu, toprağı ve bitkileri korumalıyız.

Yeryüzü Şekilleri

• Dağ, çevresine göre belirgin biçimde yükselen yeryüzü şeklidir. Ova, geniş ve az eğimli düzlük alandır.

• Plato, akarsuların vadilerle yardığı yüksek düzlüklerdir. Vadi, çoğunlukla akarsuların aşındırmasıyla oluşan uzun çukurluktur.

• Akarsu, bir yatak boyunca akan sudur. Göl, karalar içindeki çukurluklarda biriken su kütlesidir.

• Ada, her yanı suyla çevrili karadır. Yarımadanın üç yanı suyla çevrili, bir yanı karaya bağlıdır. Koy ve körfez, denizin karanın içine sokulduğu bölümlerdir.

Türkiye’den Önemli Örnekler

• Ağrı Dağı, 5.137 metre ile Türkiye’nin en yüksek dağıdır. Süphan ve Kaçkar da yüksek dağlarımızdandır.

• Konya Ovası ve Çukurova geniş ovalarımızdır. Bafra Ovası Kızılırmak’ın, Çarşamba Ovası Yeşilırmak’ın taşıdığı malzemelerle oluşmuştur.

• Kızılırmak, yaklaşık 1.355 km ile tamamı Türkiye’de kalan en uzun akarsuyumuzdur. Fırat ve Dicle ülkemizden doğup başka ülkelere uzanır.

• Erzurum-Kars, Cihanbeyli, Obruk ve Taşeli önemli platolarımızdır. Van Gölü en büyük gölümüz, Gökçeada en büyük adamızdır.

Dünyadan Önemli Örnekler

• Everest, yaklaşık 8.849 metre ile deniz seviyesine göre dünyanın en yüksek zirvesidir. Himalayalar’da bulunur.

• Asya’daki Tibet Platosu çok yüksek, Batı Sibirya Ovası çok geniş bir alandır.

• Güney Amerika’daki Amazon, taşıdığı su miktarı bakımından en büyük nehirdir. Afrika’daki Nil, en uzun nehirlerden biridir. Hazar, yüzölçümü bakımından en büyük göldür.

Hava Durumu ve İklim

• Hava durumu, bir yerde kısa sürede görülen hava koşullarıdır. İklim, uzun yıllar boyunca görülen genel hava özellikleridir.

• “Bugün yağmurlu.” hava durumunu; “Akdeniz kıyılarında yazlar sıcak ve kuraktır.” iklimi anlatır. Meteoroloji hava olaylarını inceler.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026

İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER

Defterime yazıyorum • Afetler ve güvenli yaşam

Doğal Afetler

• Doğa olayları can kaybına ve büyük zararlara yol açarak yaşamı ciddi biçimde aksattığında afete dönüşebilir.

• Deprem, yer kabuğundaki ani hareketlerin oluşturduğu sarsıntıdır. Sel, suyun normalde kuru alanları kaplamasıdır.

• Heyelan, toprak ve kayaların yamaçtan kaymasıdır. Çığ, kar kütlesinin eğimli arazide hızla aşağı kaymasıdır.

• Tsunami, deniz tabanındaki deprem veya heyelan gibi olayların oluşturduğu güçlü dalgalar dizisidir.

Afetlere Hazırlanırım

• Güvenli binalar yapılmalı, eşyalar sabitlenmelidir. Aile afet planı ve acil durum çantası hazırlanmalıdır. Toplanma alanımızı bilmeliyiz.

• Deprem sırasında içerideysek Çök-Kapan-Tutun uygularız. Pencerelerden uzak durur; merdivene, asansöre ve çıkışa koşmayız.

• Sarsıntı bitince yetişkinlerin yönlendirmesiyle güvenli yere geçeriz. Hasarlı binalara ve sel suyuna girmeyiz.

• Kıyıda güçlü veya uzun deprem hissedersek sarsıntı bitince kıyıdan uzaklaşıp yüksek yerlere gideriz. Deniz aniden çekilirse yaklaşmayız.

Geçmişten Afet Örnekleri

• 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerinde Türkiye’de 53.537 kişi hayatını kaybetti. 1939 Erzincan Depremi’nde yaklaşık 33 bin, 1999 Marmara Depremi’nde yaklaşık 17.500 can kaybı yaşandı.

• 1556’da Çin’in Şensi bölgesindeki depremde tarihsel tahminlere göre yaklaşık 830 bin kişi yaşamını yitirdi; bu sayı kesin değildir.

• 1970’te bugünkü Bangladeş’te Bhola siklonu tahminen 300-500 bin kişinin ölümüne yol açtı.

• 2004 Hint Okyanusu depremi ve tsunamisinde ölenler ile kayıp olup öldüğü kabul edilenlerin toplamı yaklaşık 228 bindir. Endonezya ve çevredeki birçok ülke etkilendi.

Unutmamamız Gereken

• Afetlerin zararını hazırlık, erken uyarı ve güvenli yerleşimle azaltabiliriz. Yardımlaşır, yetkililerin uyarılarına uyarız.

Sorumasyon · Tüm hakları saklıdır. · 2026